

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta

Sosiaalipedagogiikan päivät 2015

10.04.2015 klo 12:30-14

YTT Elina Nivala & FT Sanna Ryyänen

"Päivillä paneudutaan siihen, mitä käytännön ja teorian vuorovaikutus tarkoittaa sekä käytännön ihmisten että tutkijoiden ja teoreetikoiden näkökulmasta."

PSST.

**JAA VIERUSKAVERIN KANSSA JOKIN
YKSITTÄINEN PÄIVIEN EM. TEEMAAN LIITTYVÄ
ASIA, JOKA ON TUNTUNUT ERITYISEN
TÄRKEÄLTÄ / KIINNOSTAVALTA**

Alustuksessamme . . .

- Kertaamme, miksi sosiaalipedagogiikassa korostetaan, että teorian ja käytännön välisen suhteen tulisi olla nimenomaan vuorovaikutusta
- Muistutamme, että ajattelun ja toiminnan tyyliä ei sosiaalipedagogiikassa ole yksi vaan useita
- Tarkastelemme perusteellisemmin yhtä ajattelun ja toiminnan tyyliä, joka perustuu kriittiseen sosiaalipedagogiikkaan

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta

PRAKSIS KUTOO AJATTELUN JA TOIMINNAN YHTEEN

Ajattelu + toiminta

- Vahvana elävät jaot ja eronteot:
  - teoria >< käytäntö
  - perustutkimus >< soveltava tutkimus
  - objektiivinen ja neutraali tutkimus ja tutkija >< sitoutunut, osallistuva tutkimus
  - jne.
- Aristoteles: **frónêsis** eli käytännöllinen järki
  - deliberaatio eli ratkaisujen etsiminen yhdessä
  - vrt. toimintatutkimus
- Paulo Freire: **praksis** eli refleктоitu toiminta
  - "Ihmisen toiminnallisuus koostuu toiminnasta ja pohtimisesta. Se on tietoisista toimintaa ja maailman muuttamista. Praksis edellyttää teoriaa, jolla sitä valaistaan."

Ajattelu + toiminta = **praksis**

- Teorian ja käytännön / ajattelun ja toiminnan tiivis, vuoropuhelun kaltainen yhteys – ettei luiskahdeta "joutavaan höpinään" tai "itsetarkoitukselliseen puuhasteluun"
- Kyky ottaa etäisyyttä arkiajattelusta ja niistä tavoista, joilla olemme tottuneet rutiininomaisesti näkemään ja käsittelemään ympärillämme olevia asiantiloja > **tietoinen toiminta**
- Toimiessamme refleksiivisesti, muistamme pysähtyä katsomaan myös toiminnan juuriin, merkityksiin ja tavoitteisiin, kysymään **miksi, mihin ja miten**

Ajattelu + toiminta = **praxis**

- Käytännön työn reflektoinnin kaikupohjana voi olla teoreettinen ja tutkimustieto, mutta yhtä lailla konkreettisten tilanteiden ja ongelmien ratkomisen yhdessä
- Praxisen käsite ohjaa myös pohtimaan tieteellisten teorioiden ja teoreettisen työn laajempaa tarkoitusta

"filosofit ovat vain eri tavoin selittäneet maailmaa, mutta tehtävänä on sen muuttaminen" (Karl Marx 1845)

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta

AJATTELUN JA TOIMINNAN TYYLEJÄ ON MONIA

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

1. tekninen toteuttaja

(empiiris-analyttinen suuntaus)

2. rinnalla kulkija

(hermeneuttinen suuntaus)

3. maailman muuttaja

(kriittinen suuntaus)

Taustalla sosiaalipedagogiikan **kolme suuntausta**
(tieteenteoreettiset orientaatiot, sosiaalipedagogiikan
paradigmat; Sáez 1997; Hämäläinen & Kurki 1997, 39-42)

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

Näkemys tiedosta, tutkimuksesta ja teorioista

1. Tekninen toteuttaja

- Tieto **selittää ja ennustaa** ihmisen toimintaa
- Tutkimus **objektiivista ja neutraalia**; menetelmät kvantitatiivisia; tavoitteena **yleistettävissä oleva tieto** ongelmien selittämiseksi ja ratkaisujen löytämiseksi
- Teoriat **kuvaavat ja selittävät** havaittavaa todellisuutta

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

Näkemys tiedosta, tutkimuksesta ja teorioista

2. Rinnalla kulkiija

- Tieto **helpottaa** toiminnan, kokemusten, tunteiden ja merkitysten **ymmärtämistä**
- Tutkimus **subjektiivista, vuorovaikutuksellista ja kulttuurista**; menetelmät kvalitatiivisia, vuorovaikutukseen ja havainnointiin perustuvia; tavoitteena **teoreettisen ymmärryksen lisääminen**
- Teoriat **jäsentävät** vuorovaikutuksen ja merkitysten muodostamisen **kulttuurisidonnaisia sääntöjä**

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

Näkemyks tiedosta, tutkimuksesta ja teorioista

3. Maailman muuttaja

- Tieto mahdollistaa todellisuuden kriittisen tulkitsemisen ja tiedostamisen
- Tutkimus perustuu niiden ihmisten osallistumiseen, joiden todellisuutta tutkitaan; menetelmät osallistumista mahdollistavia; tavoitteena paitsi todellisuuden tiedostaminen myös sen muuttaminen
- Teoriat muuttuvia, tarkentuvia, arvosidonnaisia ja kriittisiä

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

Näkemykset teorian ja käytännön suhteesta

1. Tekninen toteuttaja

- Suhde on yksisuuntainen: teoria **ohjaa** käytäntöä
- Teorian tehtävä välineellinen: tarjota tietoa interventioiden ohjelmoimiseksi
- Tutkimus ja käytännön toiminta erillään

2. Rinnalla kulkiija

- Suhde on tiivis: teoria rakentuu käytännön **tulkinnoista**; käytäntö tukeutuu teoriaan, joka auttaa ymmärtämään kasvatustodellisuutta

3. Maailman muuttaja

- Suhde on tiivis ja **vastavuoroinen**: teoria auttaa kehittämään käytäntöä, joka pyrkii muuttamaan todellisuutta; teoria muuttuu käytännön kokemusten muokkaamana
- Tutkimus on kiinteä osa käytännön toimintaa

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

Näkemys toiminnasta, sen luonteesta ja tarkoituksesta sekä toimijan osaamisesta

1. Tekninen toteuttaja

1. Toiminta pyrkii ratkaisemaan ongelmia erityisesti yksilöihin kohdistuvilla toimenpiteillä
- Toiminta etenee kaavamaisesti:
ongelma => sen syiden toteaminen => tehokkaiksi todettujen toimenpiteiden valinta ja toteuttaminen
=> tieteelliseen tietoon perustuvaa sosiaalista teknologiaa
- Tavoitteet annetaan ulkopuolelta
- Toimijan osaamisessa keskeistä työmenetelmien ja tekniikoiden hallinta

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

Näkemyksistä toiminnasta, sen luonteesta ja tarkoituksesta sekä toimijan osaamisesta

2. Rinnalla kulki

- Toiminta pyrkii ihmisen persoonallisen kasvun tukemiseen vuorovaikutuksessa
- Toiminta on aika-, paikka- ja tilannesidonnaista
- Toiminta perustuu tasavertaisiin suhteisiin ja dialogiin
- Toiminnan tavoitteet löytyvät toiminnassa yhteisen ymmärryksen lisääntymisen kautta
- Toimijan osaamisessa ovat keskeisiä valmiudet tukea ja helpottaa vuorovaikutusta, tulkita merkityksiä ja mahdollistaa ymmärryksen syvenemistä sekä halu ja kyky teorian hyödyntämiseen toiminnassa

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

Näkemyksistä toiminnasta, sen luonteesta ja tarkoituksesta sekä toimijan osaamisesta

3. Maailman muuttaja

Toiminta pyrkii saamaan aikaan **kriittistä tietoisuutta**, vahvistamaan ihmisten toimijuutta ja tukemaan emansipaatiota sekä **muuttamaan yhteiskuntaa**

Toiminta on **konkreettisesti sidonnaista**, osallistumiseen ja yhteistyöhön perustuvaa ja prosessinomaista

- Tavoitteet löytyvät toiminnassa siihen osallistuvien ihmisten tavoitteiden tiedostamisen kautta
- Toimijan osaamisessa ovat keskeisiä **valmiudet tukea tiedostamisen ja muutoksen prosesseja**, oman toiminnan **reflektiivisyys** ja **tutkimuksellinen työtap**

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

- Kaikilla kolmella tyylillä on paikkansa ja tarkoituksensa
  - Kaikkia löytyy sosiaalipedagogiikan historiasta ja nykyteorioistakin
  - Kaikki ovat jollain tavoin läsnä kaikessa sosiaalipedagogisessa toiminnassa
    - Toiminnan eri vaiheissa
    - Eri luonteisissa käytännön tehtävissä

MUTTA:

- Oleellista on, mikä tyyli hallitsee sosiaalipedagogin ajattelussa ja toiminnassa, mikä ohjaa toiminnan tavoitteiden määrittelyä

=> **Mikä on ajattelun ja toiminnan perusorientaatio**

Kolme ajattelun ja toiminnan tyyliä

Sosiaalipedagogisen ajattelun ja toiminnan perusorientaatiot

- **1. Tekninen toteuttaja:**

suorittava ja sopeuttava sosiaalipedagogiikka

- **2. Rinnalla kulkiija:**

ymmärtävä, jokaisen ainutkertaista kasvua tukeva ja yhteistyötä rakentava sosiaalipedagogiikka

- **3. Maailman muuttaja:**

tiedostava, vapauttava ja uutta yhteiskuntaa rakentava sosiaalipedagogiikka

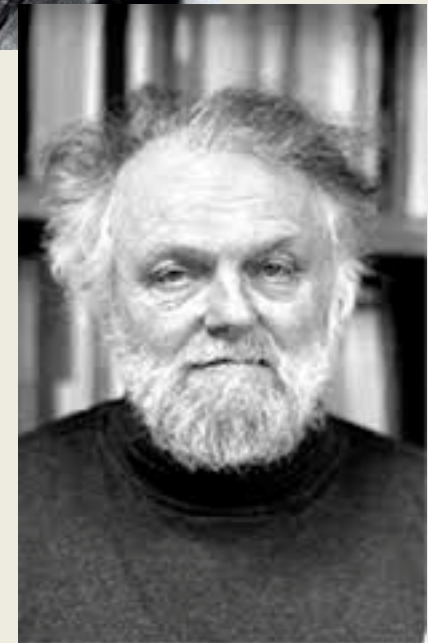
PSST.

**MIKÄ AJATTELUN JA TOIMINNAN
TYYLEISTÄ KUVAA SINUA PARHAITEN?
MITÄ SE KÄYTÄNNÖSSÄ TARKOITTA
TYÖSI/OPISKELUSI NÄKÖKULMASTA?**

Maailman muuttajat

"filosofit ovat vain eri tavoin
selittäneet maailmaa, mutta tehtävänä
on sen muuttaminen" (Karl Marx 1845)

Maailman muuttajat

Nivala & Sanna Rynnänen, 2015

Maailman muuttajat

- Pyrkivät teksteillään ja toiminnallaan paljastamaan yhteiskunnan epäoikeudenmukaisia tai sortavia rakenteita sekä tukemaan ihmisten yhteiskunnallista tietoisuutta, toimintakykyä ja yhteenliittymistä
  - > **Yhteiskunnan yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden edistäminen**
- Yhteistoiminnallisuus, osallistuva pedagogiikka
- Taustalla kysymys: keiden ja millaista yhteiskuntaa sosiaalipedagogisella tutkimuksella ja työllä pyritään rakentamaan ja edistämään?
  - Kaiken tutkimuksen sekä kasvatuksellisen ja sosiaalisen työn poliittisuus

Maailman muuttajat

= Sosiaalipedagogiikan kriittinen suuntaus

- Tausta:
  - Kriittiset yhteiskunta- ja kasvatustieteet
- Lähtökohta:
  - Ajattelumme ja toimintamme - myös kasvatus - kietoutuvat aina väistämättä historiallisiin, yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja taloudellisiin asiaintiloihin ja valtasuhteisiin
- Sosiaalipedagogiikan **kriittis-emansipatorinen käänne** Saksassa toisen maailmansodan jälkeen
  - Sosiaalisesti syrjäytyneiden sopeuttavaa integrointia yhteiskuntaan alettiin kyseenalaistaa sosiaalipedagogisen työn tavoitteena → sosiaalipedagogisen käytännön tulisi vaikuttaa myös kapitalistisen yhteiskunnan sosiaalisia ongelmia synnyttäviin rakenteisiin
- = Sosiaalipedagogiikan "sosiaalitieteellistyminen"

Maailman muuttajat

- **Radikaalit** maailman muuttajat
  - Yhteiskunnan autoritaarisuuden ja näennäisdemokratian kritiikki
  - Kasvatuksen ja sosiaalialan instituutioiden kritiikki: hierarkkisuus ja autoritatiivisuus
  - Laajemman yhteiskunnallisen muutoksen tarve: yhteiskunnan eriarvoisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden kestättömyys
- Maltillisemmat, **reformistiset** maailman muuttajat
  - Yhteiskunnan velvollisuus sosiaaliseen työhön ja ihmisoikeuksien puolustamiseen hyvinvointivaltion viitekehyksessä
  - Sosiaalinen työ sillanrakentajan roolissa > havaittuihin ihmisiä eriarvoistaviin epäkohtiin ei tule mukautua

PSST.

**MILLAINEN SINUN MIELESTÄSI ON
SOSIAALIPEDAGOGIN ROOLI
YHTEISKUNNASSA?**

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta

LOPUKSI

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta

- Sosiaalipedagogiikan kentällä tavattavat määritelmälliset ääripäät, eli määritelmällinen "anything goes" ja dogmaattinen yhden oikea opin varjeleminen, ovat kumpikin yhtä lailla haitallisia sosiaalipedagogiikan ymmärtämiselle ja alan kehittymiselle
- > Tarvitaan samanaikaisesti jäsentynyttä ymmärrystä **sosiaalipedagogiikan moninaisuudesta** ja siitä, mikä muodostaa **sosiaalipedagogiikan ytimen**, eli tekee sosiaalipedagogiikasta sosiaalipedagogiikkaa
  - ELI: vaikka ajattelun ja toiminnan tyylejä on monia, niiden juurena on kuitenkin yksi ja sama sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta

- Sosiaalipedagogiikan ydin?
  - tutkii ihmisten **kasvua yhteisöissä ja yhteiskunnassa**
  - kehittää **pedagogisia** keinoja osallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi
- Kahden kehityslinjan ajatus sosiaalipedagogiikan jäsentäjänä
  1. **Kansalaiskasvatuksellinen** > sosiaalipedagogiikan sivistysteoreettinen kehys > ihmisen tukeminen kasvatuksellisesti hänen muodostaessaan suhdetta yhteisöihin ja yhteiskuntaan
  2. **Huono-osaisuuskysymyksiä painottava** > hyvinvointiteoreettinen kehys > ihmisen kasvatuksellinen auttaminen tarkoituksena sosiaalisten ongelmien ja huono-osaisuuden ehkäiseminen, lievittäminen ja korjaaminen

"One of the roles of social pedagogy is to say what is going on, **to participate in the public debate** and bring the **insights from the real world** to those debates. **Unfortunately**, social pedagogy and social work are often too quiet." (Hans Thiersch, 2014)

elina(at)nivala.net & sanna.ryynanen(at)uef.fi

KIITOS!

lähteitä esim.

- Freire, Paulo (2005) Sorrettujen pedagogiikka. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino. (Alkup. 1968/1970)
- Hamington, M. (2009) The Social Philosophy of Jane Addams. Urbana & Chicago: University of Illinois Press.
- Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena (1997) Sosiaalipedagogiikka. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Kurki, Leena (2006) Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino. (Alkup. 2000).
- Sáez Carreras, Juan (1997) La Construcción de la pedagogía social: algunas vías de aproximación. Teoksessa Petrus, Antonio (coord.) Pedagogía social. Barcelona: Editorial Ariel, 40–66.
- Schugurensky, Daniel (2014) Social Pedagogy and Critical Theory: A Conversation with Hans Thiersch. International Journal of Social Pedagogy, 3 (1), 4–14. Saatavilla: <http://www.internationaljournalsofsocialpedagogy.com>.